

پشتپهردهی کوکردنهوهی هیژهگانی هشده له شهنگال

27-02-2021

نووسه رهگان

زریان روژههلاتی

کورتیه : دواي ئهوهی که ههشدهی شهعبی له روژانی رابردوودا هیژی زیاتری رهوانهی شهنگال کرد، جاریکی دیکه بارودوخی ئهه ناوچهیه کهوتهوه روژهه

بەرابى

دوای ئەوەی کە حەشدى شەعبى لە رۆژانى رابردوودا ھىزى زياترى رەوانەى شەنگال کرد، جارىكى دىكە بارودۆخى ئەو ناوچەىە کەوتەوھە رۆژەف. بە ئاراستەىەكى پىچەوانەى رىكەوتنە جىبەجىنەكراوھەكى ھەولير و بەغدا لەسەر شەنگال، ھەزاران سەرباز و چەكدارى جوراوجور لەوئى كۆكراونەتەوھە. ئەويش لە كاتىكدا كە پىشتر حكومەت ھىزەكانى سوپا و دوو لىواى پۆلىسى فیدرالئىشى لەو ناوچەىە بئاوكردبووھە! لەبارەى پاساوھەكانى زىادكردنى ھىزەكانى حەشد، دوو پاساوى ئەگەرى ھىزىشى توركيا و دابىنكردنى ئاسايش زياتر دەدرىنەپىش. ھەلبەت پرسىار زۆرن لەسەر ئەوھى كە لە راستىدا لە شەنگال چى روودەدات و ئەم بابەتەش بەتەمايە لەرپى ھەلسەنگاندنى پاساوھەكانى جولەى ھىزەكانى حەشد، بەدوای پالئەرە راستەقىنەكاندا بگەرپت.

ئایا توركيا ھىزىش دەكات؟

ھادى عامرى سەرۆكى ھاوپەيمانى فەتح و عەسائىبى ئەھلى ھەق باسىان لەوھە كردووه كە ئەوان زانىريان لەدەستدایە كە توركيا ھىزىشى شەنگال دەكات. توركيا لە 2017دا ھىزىشى ئاسمانى كرده سەر شەنگال و لە 2021شدا ئۆپەراسىۆنى ھەوالگرى كردووه. بەلام ئەگەر مەبەست لە ئەگەرى ھىزىشى توركيا، ئۆپەراسىۆنىكى بەژاى- ئاسمانى بپت، ئەوا بەرەستى زۆرى سەربازى و سىياسى لە بەردەمدایە.

ئەگەر توركيا لە سنوورى پارىزگای شىرناخەوھە لەشكركىشى بكات، پىويستە لە سلۆپى وھەتا شەنگال لانىكەم 100كم رىگا بپرت. خۇ ئەگەر لە قولى باكووريشەوھە لە سنوورى پارىزگای ماردىن ھىزىش بكات، دەبى لە شارۆچكەى نوسەبىنەوھە ھەتا شەنگال، لانىكەم 90 كم بپوات. بەرلە ئەوھەدەكان 3ئۆپەراسىۆنى بە قولايى 5كم، لە سالانى 90كاندا 42ئۆپەراسىۆنى گەورە و بچووكى كردووه كە زياتر لە لىواری سنوورىدا چىبوونەتەوھە. لە 2000كانىشدا ئۆپەراسىۆنەكانى زياتر ئاسمانى بوون و ئەوانىش لە 2007 و 2008 و 2011دا كراون. لە نىوھى دووھى دەبەى دووھى 2000كانىشدا، لانىكەم 4ئۆپەراسىۆنى گەورەى لە سووریا و ئەنجامداوھە كە درىژترىن مەوداى لەشكركىشىەكەى 30-40 كم بووھە. دەتوانىن بىژىن ئەنكەرە لەرووى سەربازىبەوھە تا ئىستا ھىچ ئۆپەراسىۆنىكى بەژاى وای لە خاكى عىراق نەكردووه كە سنوورەكەى 40 كم ى تىپەپاندبپت. بۆيە ئەگەر ئۆپەراسىۆنى شەنگال بكات، ئەوھە واتاى ئەوھە دەدات كە لە 1983وھە تا ئىستا، رووداوىكى دەگمەن روودەدات، چوونكە شەنگال 100-120كم لە سنوورى توركياوھە دوورە.

گەورەترىن ئۆپەراسىۆنى توركيا لەدژى پ.ك.ك لە ھەرىمى كوردستان لە سالى 1992كراوھە كە وا مەزەندە دەكرپت 30-40ھەزار سەرباز تىپدا بەشداربووبپت، ئەويش لە كاتىكدا كە ئەو ھەختانە ژمارەى ئەندام و لایەنگرانى پەكەكە و رىكخستەكانى وھەك ئىستا نەبوو. بۆيە ئەگەر بە تەماى ئۆپەراسىۆنىكى وا بپت، ئەوا پىويستى بە كۆكردنەوھەى ژمارەىكى ئىكجار زۆرى ھىز لە سنور دەبپت كە زەحمەتە بە چاوى خەلك نەبىزىن. جارى گلپركردنەوھەىكى وھەا گەوھرى ھىزىش لەسەر سنوور نابىزىت.

ھىلى ماردىن- شەنگال، سنوورى سەن دەولەتە و بەو پىيەى كە ھىزى رووسى، ئەمريكى و سوورى لەو ناوچەىە ھەن، لانىكەم بۆ دووركەوتنەوھە لەھەرچۆرە بەرپەكەوتنىكى سەربازى، ئەنكەرە ناچارە بەرلە ھەر ھىزىشك ئەو وئاتانە ئاگادار بكاتەوھە، وھەك چۆن لە ھىزىشە ئاسمانىبەكەى سالى 2017دا نەردۇغان رايگەپاندبوو كە ئەمريكا و رووسىاى ئاگاداركردۆتەوھە. بىجگە لەوھەش، ئەنكەرە پىويستە خۇى بۆ شەركى فراوان لەگەل ھەزاران ئەندامى يەپەگە و ھىزەكانى سوورباى ديموكرات بكات و ئەگەر بىباتەوھە، ئەوسا دەتوانى بگاتە شەنگال. ديارە بۆ ئەوھى تووشى بەرىكەوتن لەگەل ھىزەكانى حەشدى شەعبىش نەبپت، دەبى عىراق و ئىرانىش رازى بكات!

ھىلى شىرناخ- شەنگالىش سنوورى دوو دەولەتە و بۆ ئەوھەش لانىكەم پىويستى بە رازىكردنى بەغدا و ھەولير ھەيە. بەغدا رايگەپاندووه كە سوپاكەى خۇى، تواناى ئەوھى ھەيە لە ھەر شوئىنىكى وئاتەكەيدا ئۆپەراسىۆن بكات. ھىچ حكومەتىكىش لە بەغدا رازى نابپت بەوھى كە سوپاى توركيا بە قوولايى 100 كم بپتە ناوئاكەكەى. ھەرچى ھەرىمى كوردستانىشە، ئەگەر بەو داوايەى توركيا رازى بپت، ئەوا بە كردهوھە زەمىنە بۆ لاوازكردنى زياترى خۇى خۇشەدەكات. چوونكە بە كردهوھە دەروازى ئۆفاكووى دەكرپتەوھە بى ئەوھى حىسابى بۆ بكرپت. ئەمە بىجگە لەو گوشارەى كە رەنگە لە سىياسەتى ناوخۇ لەسەرى دروست بپت. ھەلبەت ئەوھە بۆ دوو دەبە دەپوات كە ھىزەكانى ھەرىمى كوردستان بە كردهوھە خۇيان لەشەرى پ.ك.ك دوورگرتووه و رەتياكردۆتەوھە.

لەم ھێلەشدا، جاریکی دیکە تورکیا پێویستی بە رازیکردنی ئەمریکا و ئێرانیش دەبێت و گەلیک ئەستەمە بێ چرای سەوزی ئەوان، بتوانیت کاریکی وەها بکات. بێگومان ئۆپەراسیۆنی شەنگال کاریکی ئاسان نییە و ئەستەمە تورکیا لەم دۆخە ئیستای سیاسەتی ناوڤۆی و دەرەکیدا بتوانی بکات. ئەگەر بیتوانیبایە 2017 ئەوەی دەکرد. ئەستەمە تورکیا بتوانی بەجاری ئەو ھەموو لایەنەش لەسەر بابەتی شەنگال رازی بکات. بە ئەگەری زۆر، لە باشترین بژارەدا، تورکیا بەدوای دروستکردنی میکانیزمی سێقۆلییەو لە نیوان ئەنکەرە بەغدا و ھەولێردا دەگەرێت تا ھەنگاوەکانی لەدژی پ.ک.ک زیاتر بکات ئەو ئەوەی کە بێت و تاکلیەنە لەشکرکێشی بکات. خۆ ئەگەر کاریکی وەها بکات، ئەوسا زەحمەت نییە پێشبینی بکەین کە زیانەکی بۆ تورکیا لە سوودەکی زیاتر دەبێت. ئا لێرەو دەردەکەوێت کە پاساوی ئەگەری لەشکرکێشی تورکیا بەھێز نییە.

پاساوەکانی دیکە ناردنی ھێز

ئەگەری دزەکردنی داعش [1] لە سووریاو بۆ عێراق، یەکیکی دیکە لەو پاساوانەییە کە بۆ کۆکردنەوەی ھێز لەو ناوچەییە باسەدەکرێت. بەلام راستییەکی ئەوەیە کە داعش زیاتر لە ھێلی بەعاج - ھەزەر، وادی حوران لە ئەنبار و دواتریش پارێزگاکانی سەلاحەدین و دیالە و باشووری کەرکوکدا خۆی گلیزکردۆتەو. بێجگە لەو، لە سالی 2020 دا جوگرافیای کردەوکانی خۆی زیاتر بەرەو باشوور پەرەپێداوە ئەک باکوور. بە پێی راپۆرتی چاودێری گشتی پنتاگۆن، لە چارەکی کۆتایی سالی 2021 دا داعش 5.6% کردەوکانی خۆی لە سنووری پارێزگای بەغدا ئەنجامداوە. ئەمەش لە کاتیگدا بە ئەو ریزەییە لە چارەکانی پێشووتری ئەوسالەدا زۆر کەمتر بوون.

ھەندێک لە کەنالیەکانی رایگەیاندن باسیان لەو ھەش کردوووە کە گواہی ئامانجی ناردنی لیواکانی ھەشیدی ھەشیدی، بۆ دابینکردنی ئاسایش و خۆشکردنی زەمینەیی گەرانەوێی ئاوارەکان بوو. [2] ئەمەش لە کاتیگدا بە رێکەوتنەکی نیوان ھەولێر و بەغدا سەبارەت بە شەنگال، زۆر بەروونی باسی لەو کردوووە کە دابینکردنی ئاسایش و خۆشکردنی زەمینەیی گەرانەوێی ئاوارەکان کاری ھەردوو لایە و پۆلیس، سوپا و ئاسایشی نیشتمانی، تاکەلایەنی بەرپرسیاری ئەمەنی ئەو ناوچەییە دەبن ئەک ھەشیدی شەعی!

ئەنجام

ئەو پاساوانەیی کە وەک ھۆکاری ناردنی ھێزی زیاتری ھەشیدی بۆ شەنگال باسەدەکرێن بەھێز نین. بۆیە دەشێ بەدوای ھۆکاری دیکەدا بگەرێن و دەتوانین بەمجۆرەش باس لە گرنگترینەکانیان بکەین:

یەکەم: رێگرتن لە ئەگەری ھەرجۆرە جوولەییەکی سەربازی عێراق شەنگال

حکومەتی عێراق ھەرلە سەرەتای ئیمزاکردنی رێکەوتنی شەنگالەو، لەرپی دوو فیرقەیی سوپا و دوو لیوای پۆلیسی فیدرالی و گرتنی لانیکەم 80کم لە سنووری نیوان رۆژئاوا و شەنگال، ئامازەیی ئەوەی داوہ لەوانەیی وەختیک بێت و ناچاربێت بە ھێزی سەربازی دەسەلاتی خۆی لەوئ بسەپنێت. ھەرچەندە ھیچ لیدوانیکی رەسمی لەسەر ئەو نییە بەلام، گوتەکی سەرکۆھزیرانی عێراق سەبارەت بەوەی کە سوپا توانای ھەییە لە ھەرشوێنیکیی ولات ئۆپەراسیۆن بکات، ئەویش لە کاتیگدا کە وەزیری بەرگری تورکیا ھاتبوو بەغدا تا باسی شەنگال بکات، وەک ئەو لیکدراوەی کە لەوانەیی حکومەت بۆخۆی بە تەمای سەپاندنی دەسەلات لە شەنگال بوو بێت. ھەلبەت ناردنی ئەو ھێزە زۆرەیی ھەشیدی بۆ شەنگال، ئەوئندەیی دیکە دەسەلاتی حکومەت لەو ناوچەیی ناپوونتر دەکات.

دووہم: ھێزەکانی ھاوہیمانان لە 2020 دا 6 بنکەیی سەربازیان رادەستی ھێزەکانی عێراق کردوووە و بەجۆرەش زۆرەیی ھێزەکانی خۆیان لە ئەنبار و ھەریمی کوردستاندا گلیزکردۆتەو. یەکیک لەو شوێنانەش کە رادەست کرابوو، ناوئندی ئۆپەراسیۆنی نەینەوا بوو. بەجۆرەش نەینەوا لە بەینی ئەنبار و ھەریمی کوردستاندا کە ھێزی ھاوہیمانانی لێی، بۆ ئەو بەشائەیی ھێزەکانی ھەشیدی شەعی کە خوازیاری دەرچوونی ئەمریکان لە عێراق بایەختیکی سەربازی پەیدا کردوووە. بۆیە بە لەبەرچاوغرتنی پریارەکی ئەمدواییەیی زیادبوونی ئەرکی ناتۆ لە عێراقیش، وادیارە ئەوان دەیانەوئ پێگەکانی خۆیان بە ھێزتر بکەن، بەرلەوئ ناتۆش ھێزی زیاتر بنێریتە عێراق.

سێیەم: دوابەدوای نمایشە سەربازییەکی سەراپاسەلام کە داعش و بەعسییەکانی کردبوو پاساوی، لەوانەیی ئەم جوولەییە دوایی ئەو بەشەیی ھەشیدی شەعی کە بە نزیک لە ئێران ھەژماردەکرێن، نمایشیکی سەربازی بێت بۆ جەختکردنەو لەو جەمسەرەندیی سەربازی و سیاسییە (ھەشیدی عەتەبات، ھەشیدی سەدری و ھەشیدی ولاتی) کە ئیستا لە نیو دامەزراوئ ھەشیدی شەعییدا دروستبوو.

ھەرچۆنیک بێت، ناردنی ھێزی زیاتر بۆ شەنگال، دۆخی ئەو ناوچەیی ئالۆزتر دەکات و ئەمەش زیان بە پێگەیی حکومەت لە بەغدا و ھەولێریش دەگەپەنێت.

<https://www.nasnews.com/view.php?cat=52541> - [1]

<https://ninanews.com/Website/News/Details?Key=888844> - [2]